

Журат Ю.В. к. п. н., ЧНУ
ім. Юрія Федьковича

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З БАТЬКАМИ.

У сімейній сфері, крім конфліктної взаємодії між дорослими виділяють міжособистісні конфлікти дітей з батьками. У більшості досліджень вони розглядаються як наслідок порушень взаємин між ними [1; 2; 4; 7].

Аналіз робіт психологів і педагогів свідчить, що конфлікти можуть здійснювати різний вплив на дитину [3; 4; 6; 7]. З одного боку, вони збагачують психічне життя, сприяють переходу на нові, більш складні рівні її функціонування, з іншої – можуть призвести до порушення гармонії взаємин з оточуючими людьми, затримати процес соціалізації особистості. Однак зрозуміло, що в дошкільному віці в дитини ще не сформована здатність виходити з несприятливих ситуацій у сім'ї самостійно, без допомоги дорослого, неадекватний контакт з яким може спровокувати виникнення конфлікту.

Перші конфліктні ситуації з'являються вже з моменту знайомства з поняттями «можна» та «не можна». У процесі розвитку дитини поява конфліктів визначається різними причинами, на різних вікових етапах вони по-різному проявляються і мають різний характер. Однак можна з певністю стверджувати, що їх поява та ускладнення активно впливають на формування особистості дитини.

Відтак, Н. Жутикова серед найбільш чітко фіксованих та найчастіших причин конфліктів виділила такі сім із них [5].

Першою причиною конфлікту є дефіцит контакту з матір'ю, який створює основу незахищеності та підвищеної вразливості, продукує емоційно напружений контакт зі «значущим» дорослим, що називається внутрішньою, або емоційною залежністю [5, с. 35].

Другою причиною дитячої конфліктності є відсутність активної участі дорослого в її житті, що породжує хронічний дискомфорт, нестійкість настрою, підвищує вразливість дитини і знижує рівень її психологічного самозахисту. Акумуляція конфліктів з раннього дитинства призводить до невротизації особистості, а нерідко і до її патології. Механізм цього факту відбувається так: усі прояви дитячого нервово-психічного неблагополуччя зазвичай викликають у дорослих прагнення до підсиленої дії. Для психіки дитини це є занадто сильним подразником, і вона захищається як може. Однак сам факт її самозахисту та його способи викликають дискомфорт та дратування в дорослого. Винним, безумовно, вважається менший. Від нього вимагають, щоб він став зручнішим, тобто того, чого йому ще не дали: терпіння, витримки, поваги, любові. При цьому до нього застосовували з найкращими намірами докори, образливі підозри, різкі зауваження, звинувачення, образи, роздратованість, нетерпіння, гнів. Це сприяє накопиченню емоційного неблагополуччя та створенню основи конфліктної готовності.

Третьою причиною визначено когнітивний дисонанс дорослого і дитини. Якщо міжособистісний конфлікт вирішується силовим тиском з боку дорослого (йому потрібна слухняна дитина), то протиріччя інтеріоризується у внутрішній план, породжуючи внутріособистісний конфлікт, внутрішню напругу, що провокує розвиток надмірних амбіцій, комплексів тощо.

Четвертою причиною виникнення конфлікту є негативна оцінка рівня будь-якого виду діяльності дитини («ти не вмієш цього робити»), що призводить до її хворобливого сприйняття, або до відмови від цієї діяльності; або до втрати впевненості в собі; або до вироблення емоційної броні.

П'ята причина – розповсюдження негативу на особистість дитини («ти бруднуля»), що здійснює психотравмуючий вплив, оскільки низька самооцінка в людини будь-якого віку пов'язана з глибинним внутрішнім дискомфортом, і тому вона знижує адаптивні можливості.

Шоста – емоційний тон оцінного висловлювання, заснований на навіюваному впливі, що продукує астенічну реакцію як на фізіологічному (знесилення), так і на психологічному (зниження активності) рівнях.

Сьома причина виникнення міжособистісного конфлікту дорослого з дитиною – це, як правило, невігідне порівняння дитини з кимсь іншим, що створює основу для розвитку заздрощів, егоцентризму та тривожних настроїв до всіх оцінок на свою адресу.

Отже, нерідко батьки через невротичну тривогу або нерозумне дотримання умовностей не наважуються змінити свого ставлення до проблем виховання, і тоді батьківський вплив дійсно стає моральною проблемою.

Узагальнюючи результати психолого-педагогічних досліджень, можна стверджувати, що найчастішими є такі емоційні конфлікти дорослих з дітьми, які засновані на неадекватній самооцінці, інтелектуальній неспроможності, що сприймається як розумова відсталість, пригніченні їх самостійності, ініціативи, волі дитини та ін. [5].

Зокрема, О. Корнеєва вказує на те, що хронічний конфлікт між дорослими та дітьми може викликати в останніх утрату вольового імпульсу, затримку розвитку рис, що мають відповідати віку, блокування самостійності через її пригнічення, а також через пригнічення ініціативи та волі дитини гіперопікою дорослого та надмірною його активністю [7].

Отже, конфлікти дошкільнят з батьками в сім'ї викликані комплексом умов (особливості віку та особистості дитини, внутрішньосімейні взаємини та соціокультурне середовище), які складають в цілому соціальну ситуацію розвитку дитини. Причини батьківсько-дитячих конфліктів у сім'ї можуть бути як об'єктивними (вікова динаміка, що відбиває становлення провідних потреб у дітей), так і суб'єктивними (індивідуально-психологічні особливості батьків, особливості сімейного виховання тощо).

Для розвитку особистості дитини важливо, щоб у сім'ї існувала повага, взаєморозуміння, співпереживання, взаємодопомога, підтримка та довіра. Цьому сприяє демократичний стиль взаємин. Авторитарний стиль утверджує

диктат у сім'ї, відчуженість, ворожість, страх і може стати причиною неврозу в дитини.

1. Бурменская Г.В. Возрастно-психологическое консультирование. Проблемы психического развития детей / Г.В. Бурменская, О.А. Карабанова, А.Г. Лидерс. – М.: Изд-во МГУ, 1990. – 136 с.
2. Вроно Е.М. Поймите своего ребенка: о детских страхах, конфликтах и др. проблемах. – М.: Дрофа, 2002. – 223 с.
3. Гиппенрейтер Ю. Как разрешать конфликты: [Несколько способов урегулирования семейных конфликтов между детьми и родителями] // Наш малыш. – 2001. – № 1. – С. 68-71.
4. Дьяченко О.М., Лаврентьева Т.В. Психическое развитие дошкольников. – М.: Педагогика, 1984. – 128 с.
5. Жутикова Н.В. Учителю о практике психологической помощи. – М.: Просвещение, 1988. – 192 с.
6. Захаров А.И. Как предупредить отклонения в поведении ребенка. – М.: Просвещение, 1986. – 128 с.
7. Корнеева Е.Н. Если в семье конфликт... – Ярославль: Акад.холдинг, 2001. – 189 с.

Бондаренко Н.Б., психолого-медико-педагогічний
консультант, старший викладач
кафедри «Школа соціальної роботи
ім. В.Полтавця» НаУКМА (м. Київ)

ПРОТИРІЧЧЯ МІЖ ПІДХОДАМИ ДО ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ

У статті робиться огляд різних дослідницьких підходів до вивчення соціальної підтримки.

У дослідженні соціальної сфери використовується поняття соціальна підтримка, що визначається, як спосіб надання психологічних і матеріальних ресурсів особі, яка їх потребує, при бажанні допомогти їй справитися з певними життєвими проблемами. В цілому, соціальна підтримка пов'язана з багатьма перевагами як для фізичного так і для психічного здоров'я. Її можна тлумачити як відчуття людиною того, що хтось турбується про тебе, надає догляд і допомагає, хтось з інших людей – не сам, той, хто є частиною підтримуючої соціальної мережі. Соціальна підтримка є дуже важливою для багатьох людей, які мають проблеми з фізичним або психічним здоров'ям.

Дослідники стверджують, що соціальна підтримка є багаторівневим конструктом і тому можливі різні підходи до її вивчення. Для виміру соціальної підтримки вивчають залучення необхідних ресурсів, їх доступність або актуальність, також задіяність та структурні властивості соціальної мережі, до